

MASKIRANJE I KARNEVALI

Godišnji običaji u kojima se kao važan deo vršenja obreda pojavljuju maskiranje i povorke pod maskama pre svega su vezani za zimski period (nekada davno koledari, kasnije vertepaši i zvezdari), ali tu spadaju i oni koji nagoveštavaju dolazak proleća – pokladni običaji fašange, maškare, mačkare ili – karnevali.

Smatra se da ovi običaji potiču iz antičkih vremena, a vezuju se za obrede kojima se obeležavao kraj zime i početak proleća i novog vegetativnog ciklusa. Kasnije, primanjem hrišćanstva, maskirane povorke su se održavale posle Božićnih praznika ili od Bogojavljenja, pa sve do početka Velikog uskršnjeg posta, odnosno Korizme. Vremenom su svedeni na kraći vremenski period, pa je to najčešće bila Bela nedelja ili samo Bele poklade (poslednji dan pred post) kod pravoslavnih, odnosno nedelja, ponedeljak i utorak, pre Pepeljeve srede i pred početak Korizme, kod katolika.

Maskiranje je fenomen koji predstavlja poseban doživljaj i ima posebnu draž, zahvaljujući čemu se i pojavljuje kako u drevnim običajima, tako i u savremenim prilikama. Maska prvenstveno pruža oslobađanje od okvira ličnosti maskiranog, ali i od stega svakodnevice, dopuštajući da kratko vreme budemo neko drugi. Na taj način, remeti se uobičajeni red stvari i naizgled se pomeraju granice koje je inače nemoguće pomeriti, ili su izvan naše moći. Dopuštanjem prividnog haosa koji vlada u karnevalima, a koji je ipak vrlo kontrolisan i sveden (vremenski, prostorno, sa uobičajenim i predvidivim ponašanjem maskiranih), doživljava se neka vrsta katarze, pročišćenje kroz igru i zabavu. Karnevali su u isto vreme i opraštanje od pesme, igre i zabave u periodu do Uskrsa. Završetak pokladnih ophoda u mnogim krajevima obeležen je simboličnim sahranjivanjem (pesme i igre, kontrabasa) ili, na primer, spaljivanjem lutke od slame koja simbolično predstavlja sve negativne stvari koje su se u prethodnom periodu pojavile.

Ono što je još zajedničko nekadašnjim maškarama i današnjim karnevalima je kritika i ismevanje realnosti i svakodnevice, kao i prihvatanje nekih stvari manje ozbiljno nego što to inače činimo.

Maskirane povorke kao deo običajne prakse tradicionalne kulture bile su poznate u Vojvodini, ali i u zemljama u okruženju, gde se posebno neguju kao deo nematerijalnog kulturnog nasleđa (Hrvatska, Slovenija, Mađarska, Bugarska i druge evropske zemlje).

Kao i kod nas, na njihovom očuvanju danas najviše rade kulturno-umetnička društva, a prihvaćene su i razne forme gradskih karnevalskih proslava.

Današnji karnevali su uglavnom pod velikim uticajem čuvenog venecijanskog karnevala, urbanog fenomena koji je danas, kao što je to bio i u prošlosti, velika turistička atrakcija. Najstariji pomeni pokladnih običaja u Veneciji potiču još iz 11. i 12. veka, a prvi pomeni maskiranih ljudi su iz 13. veka. Posle ratova krajem 18. veka, kada je Veneciju osvojio Napoleon, a zatim je potpala pod austrijsku vlast, karnevali su se održali, ali su naglo izgubili na značaju. U današnjem, prepoznatljivom obliku venecijanski karneval se formirao krajem 1970-ih godina.

Ove tradicije su izuzetno razvijene i na nemačkom govornom području, gde se vreme njihovog održavanja naziva „petim godišnjim dobom“, koje ne liči ni na jedno drugo. Naravno, nemoguće je zaboraviti i izuzetno atraktivne karnevale u Brazilu.

Karnevali su pokazali da mogu da opstanu i izvan tradicijskog društva, uklapajući se u modernu kulturu, te da su zanimljivi i savremenim ljudima. Oni su svakako nesvakidašnja prilika da se iskuse, makar i simbolično, sloboda i nesputana kreativnost. Maškarada je program Muzeja Vojvodine koji se organizuje proteklih 20 godina i njime se obeležava početak prolećnog ciklusa pokladnih običaja.

Prepoznavši značaj negovanja nematerijalne baštine Vojvodine kao multikulturne i multikonfesionalne sredine, Muzej Vojvodine od 1995. godine neguje pokladne običaje organizovanjem maskirane povorke koja prolazi gradskim ulicama, i na originalan način spaja tradiciju sa savremenom kreativnošću.

Maškarada koju Muzej Vojvodine organizuje 11. marta biće prilika kada će se ispred Muzeja sastati najmaštovitiji Novosađani, škole i udruženja, kao i gosti iz drugih mesta, i zajedno prošetati gradskim ulicama.